

Bruselis, 2014 09 11
COM(2014) 567 final

**KOMISIJOS ATASKAITA EUROPOS PARLAMENTUI, TARYBAI, EUROPOS
EKONOMIKOS IR SOCIALINIŲ REIKALŲ KOMITETUI IR REGIONŲ
KOMITETUI**

**Tarptautinio bendradarbiavimo mokslinių tyrimų ir inovacijų srityje strategijos
įgyvendinimo ataskaita**

{SWD(2014) 276 final}

1. APLINKYBĖS

2012 m. rugsėjo mėn. Komisija priėmė komunikatą „ES tarptautinio bendradarbiavimo mokslinių tyrimų ir inovacijų srityje stiprinimas ir koncentravimas. Strateginis požiūris“¹. Komunikatą palankiai įvertino Europos Parlamentas², Taryba³, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas⁴ ir Regionų komitetas⁵.

Komunikate pabrėžta, kad pasaulinio masto uždaviniams reikia pasaulinio masto sprendimų ir kad šie uždaviniai skatina mokslinius tyrimus ir inovacijas. Norint pritraukti talentus, naudotis žiniomis ir patekti į rinkas – taigi, didinti ES konkurencingumą – labai svarbu bendradarbiauti tarptautiniu mastu.

Todėl ES turėtų labiau bendradarbiauti su savo tarptautiniais partneriais, kad sukurtų kritinę masę, sutelktų žinias ir rastų inovatyvių sprendimų. Tam reikia visus tarptautinio bendradarbiavimo mokslinių tyrimų ir inovacijų srityje aspektus aprėpiančios strategijos. Ji turėtų suaktyvinti bendradarbiavimą dvišaliu ir regionų lygmeniu, taip pat pasitelkiant daugiašalius forumus, ir užtikrinti sinergiją su ES išorės politika ir valstybėmis narėmis.

Todėl komunikate pabrėžta, kad norint stiprinti ir koncentruoti ES tarptautinį bendradarbiavimą reikia laikytis požiūrio, visiškai apimančio kiekvieną pasaulinės mokslinių tyrimų ir inovacijų dimensijos aspektą. Tai įtvirtinta programoje „Horizontas 2020“, kuri labiau orientuota į tarptautinį bendradarbiavimą. Be to, strategija aprėpia ne tik programą „Horizontas 2020“ – ji taip pat sutelkta į tarptautinio bendradarbiavimo inovacijų aspekto stiprinimą, tinkamų principų ir pamatinių sąlygų jam sukūrimą, aktyvesnį dalyvavimą įgyvendinant daugiašales iniciatyvas ir didinant sinergiją su ES išorės⁶ politika ir valstybių narių veikla.

Komisija įsipareigojo 2014 m. parengti strategijos įgyvendinimo pažangos ataskaitą. Šiame dokumente pateikta padėties ataskaita.

2. PROGRAMOS „HORIZONTAS 2020“ TARPTAUTINIS ASPEKTAS

Pirmuosius dvejus strategijos įgyvendinimo metus svarbi veiklos sritis buvo susijusi su programos „Horizontas 2020“⁷ ir Euratomo programos⁸, ypač jų pirmųjų darbo programų, tarptautinio aspekto plėtojimu.

Programos „Horizontas 2020“⁹ teisės aktuose pabrėžiama tarptautinio bendradarbiavimo, kaip bendrojo prioriteto, svarba. Kad programa „Horizontas 2020“ būtų padedama siekti 2012 m. komunikato tikslų, taikomi du principai – bendras atvirumas ir tikslinis tarptautinis bendradarbiavimas.

¹ COM(2012) 497.

² 2012 m. spalio 9 d. Komisijos narė M. Geoghegan-Quinn pristatė komunikatą Europos Parlamento Pramonės, mokslinių tyrimų ir energetikos (ITRE) komitetui.

³ CSST/2013/10405.

⁴ CESE/20122081.

⁵ CDR/2012/2076.

⁶ Įskaitant vystymosi ir humanitarinę politiką.

⁷ 2013 m. gruodžio 11 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 1291/2013.

⁸ 2013 m. gruodžio 16 d. Tarybos reglamentas (Euratomas) Nr. 1314/2013.

⁹ Nuorodą į programą „Horizontas 2020“ reikia suprasti kaip nuorodą ir į Euratomo programą.

Taikant bendro atvirumo principą, įgyvendinant programą „Horizontas 2020“ gali dalyvauti viso pasaulio juridiniai subjektai¹⁰. Tai svarbi priemonė tarptautiniam bendradarbiavimui stiprinti, ir ji bus itin svarbi įgyvendinant tas programos „Horizontas 2020“ dalis, kurios pirmiausia pagrįstos principu „iš apačios į viršų“, nors įgyvendinant tas dalis taip pat imamasi konkrečios veiklos tarptautiniam aspektui plėtoti.

Europos mokslinių tyrimų tarybos teikiamos dotacijos vis labiau pripažįstamos kaip apdovanojimai už mokslinę kompetenciją. Dėl dotacijos gali kreiptis viso pasaulio tyrėjai, jeigu tik jų moksliniai tyrimai atliekami valstybėje narėje arba asocijuotojoje šalyje.

Dalyvauti Europos inovacijos ir technologijos instituto žinių ir inovacijos bendrijose (ŽIB) gali viso pasaulio juridiniai asmenys. Trys klimato kaitos, tvariosios energetikos ir IRT srityse veikiančios ŽIB bendradarbiauja su trečiųjų valstybių subjektais.

E. infrastruktūros pasižymi stipriu tarptautiniu aspektu. Veikla siekiama toliau plėsti tinklo GEANT ir su juo susijusios europinės e. infrastruktūros pasaulinę aprėptį, kad būtų suteiktos galimybės naudotis duomenimis ir sudarytos sąlygos bet kurioje pasaulio vietoje dirbančių mokslininkų nuotoliniam bendradarbiavimui.

Įgyvendinant programą „Horizontas 2020“, programa „Marie Skłodowska-Curie veiksmas“ sudarys galimybes maždaug 15 000 ne Europoje esančių tyrėjų imtis veiklos arba tęsti savo veiklą Europoje. Be to, skatinama siųsti Europos tyrėjus stažuotis į kitas pasaulio vietas. Tikimasi, kad iki 2020 m. programoje „Marie Skłodowska-Curie veiksmas“ sudalyvaus daugiau negu 3 500 ne Europos organizacijų.

Bendrą atvirumą papildanti tikslinė tarptautinio bendradarbiavimo veikla yra įtraukta į visą programą „Horizontas 2020“. Šios veiklos temos ir bendradarbiavimo partneriai yra aiškiai nustatyti ir yra susiję su sritimis, kuriose bendradarbiaujant su tarptautiniais partneriais sukuriamos abipusiškai naudingos situacijos.

Dalis programos „Horizontas 2020“ pirmųjų darbo programų rengimo veiklos buvo susijusi su tinkamų tikslinės tarptautinio bendradarbiavimo veiklos temų ir partnerių nustatymu. Išsamus į darbo programas įtrauktų tarptautinio bendradarbiavimo temų sąrašas yra pateiktas dalyvių portale¹¹. Maždaug 20 proc. visų į pirmąją darbo programą įtrauktų temų pažymėtos kaip svarbios tarptautinio bendradarbiavimo požiūriu, ir jų yra daugiau negu buvo paskutiniiais 7-osios bendrosios programos metais (maždaug 12 proc.). Tačiau pereita prie laisvesnių būdų tarptautiniam bendradarbiavimui skatinti ir skelbta mažiau koordinuotų kvietimų¹² bei temų, kai trečiųjų valstybių subjektų dalyvavimas yra tinkamumo kriterijus. Tarptautinio bendradarbiavimo skatinimas paprastai yra bendro pobūdžio.

Svarbiausia, kad aiškiai linkstama tarptautinį bendradarbiavimą apibrėžti plačiausia prasme ir siekiama gerokai daugiau, negu tik skatinti tiesioginį trečiųjų valstybių tyrėjų dalyvavimą įgyvendinant pasirašytus dotacijų susitarimus, taigi labiau siekiama skatinti tarptautinį bendradarbiavimą prisidedant prie daugiašalių iniciatyvų įgyvendinimo.

¹⁰ Tai, kad leidžiama dalyvauti, nebūtinai reiškia, kad gaunamas finansavimas iš programos „Horizontas 2020“ biudžeto. Trečiųjų valstybių dalyvių finansavimo taisyklės yra nustatytos programos „Horizontas 2020“ 2014–2015 m. darbo programos bendrųjų sąlygų priedo A dalyje.

¹¹ <http://ec.europa.eu/research/participants/portal/desktop/en/opportunities/index.html>

¹² Koordinuotą kvietimą sudaro du kvietimai, lygiagrečiai skelbiami atitinkamai ES ir valstybės partnerės. Abiem kvietimais raginama teikti projektų, kuriuos įgyvendinant turi dalyvauti kitos šalies subjektai, pasiūlymus. Tas pats pasiūlymas teikiamas abiejose šalyse. Kiekviena šalis sutartį pasirašo tik su savo dalyviais ir finansavimą teikia tik jiems.

Strategijos praktinio įgyvendinimo pavyzdys – Golvėjaus deklaracijos¹³ dėl Atlanto vandenyno mokslinių tyrimų aljanso kūrimo įgyvendinimas kartu su JAV ir Kanada, paskelbus mėlynojo augimo kvietimą.

Euratomo darbo programos branduolių sintezės mokslinių tyrimų dalį sudaro labai stiprus tarptautinio bendradarbiavimo komponentas, visų pirma susijęs su Europos branduolių sintezės veiksmų planu ir įgyvendinamas pavyzdiniu tarptautinio termobranduolinio eksperimentinio reaktoriaus (angl. ITER) projektu.

Horizontalioji tarptautinio bendradarbiavimo veikla yra finansuojama pagal uždavinį „Europa kaip pasaulio veikėja. Įtrauki, novatoriška ir mąstanti visuomenė“. Tarptautinis bendradarbiavimas remiamas pagal programą „Horizontas 2020“, bet taip pat yra įtraukta platesnė negu programą „Horizontas 2020“ aprėpianti veikla, pavyzdžiui, politinio dialogo su ES tarptautiniais partneriais skatinimas.

Konkrečia su pagrindiniais partneriais vykdoma veikla prie tarptautinio bendradarbiavimo prisideda ir Jungtinis tyrimų centras.

3. BENDRŲ TARPTAUTINIO BENDRADARBIAVIMO ĮGYVENDINIMO PRINCIPŲ IR PAMATINIŲ SĄLYGŲ PLĖTOJIMAS

Norint laikytis strateginio požiūrio į tarptautinį bendradarbiavimą, reikia nustatyti bendrus tarptautinio bendradarbiavimo įgyvendinimo principus ir sudaryti tinkamas pamatines sąlygas. To reikia siekiant viso pasaulio tyrėjams suvienodinti tarpusavio bendradarbiavimo sąlygas. Šie principai taikomi tokiems klausimams kaip atsakingi moksliniai tyrimai ir inovacijos, mokslinių tyrimų sąžiningumas; pasiūlymų vertinimas atliekant tarpusavio vertinimą, moterų vaidmens moksle stiprinimas ir lyčių aspektas moksliniuose tyrimuose, tyrėjų karjera¹⁴, teisingas ir sąžiningas intelektinės nuosavybės teisių pripažinimas ir atvira prieiga prie mokslinių tyrimų duomenų ir infrastruktūrų.

Kad pasiektų šį tikslą, Komisija rėmė Pasaulio mokslinių tyrimų tarybos¹⁵ – savanoriškos neformalios organizacijos, kurią sudaro mokslinių tyrimų tarybų vadovai – veiklą. Svarbiausi šios organizacijos pasiekimai – 2012 m. posėdyje dalyvių patvirtintas aukšto lygio pareiškimas dėl mokslinių darbų vertės vertinimo principų ir 2013 m. posėdyje patvirtinti pareiškimai dėl atvirosios prieigos ir mokslinių tyrimų sąžiningumo. 2014 m. posėdyje priimtas pareiškimas dėl naujos kartos tyrėjų rėmimo būdų.

Palaikant politinį dialogą su šalimis partnerėmis ir regionais partneriais vis daugiau dėmesio skiriama pamatinėms tarptautinio bendradarbiavimo įgyvendinimo sąlygoms. Šios sąlygos apima bendradarbiavimo šalyse partnerėse finansavimo mechanizmus, užsienio bendrovių tinkamumą dalyvauti įgyvendinant nacionalines mokslinių tyrimų ir technologinės plėtros programas, intelektinės nuosavybės teisių sistemas, galimybes dalyvauti viešuosiuose pirkimuose ir gauti labai rizikingo kapitalo, taip pat suteikiant prieigą prie duomenų ir nuosavybės teises.

Taigi, labai svarbus elementas yra nustatyti ir pašalinti trečiųjų valstybių subjektų dalyvavimo ES finansavimo programose kliūtis, nes pagrindinės trečiųjų valstybių organizacijoms kylančios problemos yra susijusios su finansavimo, apimančio jų dalyvavimą, užtikrinimu. Tai itin aktualu toms valstybėms, kurios nėra savaime tinkamos gauti finansavimą iš

¹³ <http://www.innovation.ca/sites/default/files/Rome2013/files/Canada-EU-US%20Galway%20Statement%20on%20Atlantic%20Research%20Cooperation%202013.pdf>

¹⁴ Pavyzdžiui, Taryba dabar veda derybas dėl Direktyvos 2005/71/EB dėl konkrečios įleidimo trečiųjų šalių piliečiams atvykti mokslinių tyrimų tikslais tvarkos naujos redakcijos.

¹⁵ <http://www.globalresearchcouncil.org/>

programos „Horizontas 2020“ biudžeto; tai valstybių grupė, į kurią dabar įeina ir Brazilija, Kinija, Indija, Meksika ir Rusija. Šios valstybės buvo paragintos nustatyti savo tyrėjų dalyvavimo įgyvendinant programą „Horizontas 2020“ finansavimo mechanizmus.

Meksika, siekdama išspręsti šį opų klausimą, sukūrė papildomą atitinkamo finansavimo mechanizmą¹⁶, kuris yra Meksikos partnerių dalyvavimo įgyvendinant sėkmingus programos „Horizontas 2020“ projektus finansavimo šaltinis ir galėtų būti naudojamas kaip pavyzdinis modelis panašioms iniciatyvoms kitose šalyse partnerėse. Dar vienas pavyzdys – Naujoji Zelandija įdiegė bendro finansavimo mechanizmą, konkrečiai taikomą mokslinių tyrimų ir inovacijų darbuotojų mainų projektams, finansuojamiems pagal programą „Marie Skłodowska-Curie veiksmi“.

Tarptautinio bendradarbiavimo kliūčių kelia sunkumai, susiję su intelektinės nuosavybės teisių suteikimu ir jų vykdymo užtikrinimu. Šioje srityje vykdant ES ir Brazilijos dialogą, susijusį su intelektinės nuosavybės teisėmis, intelektinės nuosavybės teisių apsauga Brazilijoje pagerėjo. JAV atveju pamatinės inovacijų sąlygos yra svarstomos Transatlantinės prekybos ir investicijų partnerystės diskusijose. Pamatinės bendradarbiavimo su Indija sąlygos apskritai yra patenkinamos, nors reiktų griežtinti Indijos patentų tvarką. Pietų Afrikoje didelė pažanga padaryta priėmus kelis svarbius teisės aktus, susijusių su intelektinės nuosavybės teisėmis.

Europos tyrėjai, norintys dalyvauti įgyvendinant programas šalyse partnerėse, susiduria su keliais sunkumais, ypač dėl riboto kvietimų teikti pasiūlymus, į kuriuos gali atsiliiepti Europos tyrėjai, skaičiaus. Veiksmingo bendradarbiavimo galimybes dažnai *de facto* mažina galimybes gauti informaciją, kalbos barjerai, taip pat finansinės, administracinės ir logistinės procedūros.

Svarbus vaidmuo galėtų tekti ir šalyse partnerėse įsteigtiems nacionaliniams ryšių centrums, visų pirma jeigu koordinuotų veiksmų imtųsi tarptautinis nacionalinių ryšių centrų tinklas. Šie centrai galėtų padėti didinti programos „Horizontas 2020“ matomumą ir gauti atsiliepimų apie mokslinių tyrimų institucijų tarptautinę veiklą šalyse partnerėse.

4. BENDRA VEIKLA SU TARPTAUTINĖMIS ORGANIZACIJOMIS IR DAUGIAŠALĖS INICIATYVOS

Kalbant apie labai svarbių sričių pasaulinio masto uždavinius, tarptautinis bendradarbiavimas geriau įgyvendinamas aktyviau dalyvaujant tarptautinėms organizacijoms ir imantis daugiašalių iniciatyvų. Taigi, Komisija taip pat padidino paramą daugiašalėms mokslinių tyrimų ir inovacijų srities iniciatyvoms ir tai matyti iš pirmųjų programos „Horizontas 2020“ darbo programų.

Klimato kaita, išteklių trūkumas ir biologinė įvairovės nykimas be jokios abejonės yra vieni didžiausių XXI a. aplinkos, socialinių ir ekonominių uždavinių, kuriems spręsti reikia sutelkti daugiašales mokslinių tyrimų pastangas, kurias telkiant Europai teko ir vis dar tenka vienas svarbiausių vaidmenų. Todėl pagal programos „Horizontas 2020“ uždavinį „Kova su klimato kaita, aplinka, išteklių naudojimo efektyvumas ir žaliavos“ yra remiama Belmonto forumo¹⁷ – neformalios aukšto lygio grupės, kurią sudaro finansuotojai iš viso pasaulio (įskaitant Komisiją), remiantys pasaulinius aplinkos pokyčių tyrimus, ir kuri koordinuoja bendrą mokslinių tyrimų finansavimą, – veikla. Belmonto forumas taip pat skatina kurti tarptautinę su visuotiniu tvarumu susijusią programą „Ateities Žemė“, kuri įtrauktų ir papildytų esamas

¹⁶ <http://www.conacyt.mx/index.php/el-conacyt/convocatorias-y-resultados-conacyt/convocatoria-conacyt-horizon2020>

¹⁷ <http://igfagcr.org>

tarptautines programas¹⁸. Komisija yra viena iš Žemės stebėjimo grupės (angl. GEO)¹⁹ – savanoriškos vyriausybės ir tarptautinių organizacijų partnerystės, koordinuojančios pastangas sukurti Pasaulinę Žemės stebėjimo sistemų sistemą (angl. GEOSS) – pirmininkų. Parama taip pat teikiama Tarpyvyriausybinei klimato kaitos grupei (angl. IPCC)²⁰; ši grupė yra pagrindinis tarptautinis klimato kaitos vertinimo organas ir mokslinis organas, veikiantis prižiūrint Jungtinėms Tautoms.

Įgyvendinant su sveikata susijusį uždavinį siekiama aktyviai remti GLOPID-R – bendradarbiavimo pasaulinių mokslinių tyrimų, susijusių su pasirengimu infekcinėms ligoms, srityje iniciatyvos²¹ – įgyvendinimą. Taip pat remiamos ir kitos panašios iniciatyvos, pavyzdžiui, Tarptautinis retų ligų mokslinių tyrimų konsorciumas²² ir Pasaulinis lėtinių ligų aljansas²³.

E. infrastruktūra – dar viena sritis, kurioje Europa aktyviai veikia daugiašaliu lygmeniu, pavyzdžiui, vykdo veiklą, susijusią su tinklu GÉANT ir Mokslinių tyrimų duomenų aljansu²⁴.

Kalbant apie kitus daugiašalius forumus, Komisija vadovavo procesui, kuriuo atnaujinta Žmogiškųjų ribų mokslo (Mažai tirtų sričių humanitarinio mokslo) programos²⁵ finansinė programa. Svarbus vaidmuo jai taip pat tenka atnaujinant Europos dalelių fizikos strategiją²⁶, kuriai vadovauja Europos branduolinių tyrimų organizacija (angl. CERN). Stiprinama Komisijos ir *EIROforum*²⁷ partnerystė. Komisija atliko svarbų vaidmenį plėtojant strateginį veiksmų planą „EUREKA 2020“.

Įsitikinta, kad daugiašalis požiūris yra geriausias būdas spręsti su nanotechnologijų saugumu susijusius klausimus. Projektui „Nanoreg“, kurį parengė Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos (EBPO) gaminamų nanomedžiagų darbo grupė, skiriamas daugiašalis 7-osios bendrosios programos (10 mln. EUR), valstybių narių (30 mln. EUR) ir pramonės (10 mln. EUR) finansavimas.

Komisija aktyviai dalyvauja įvairiuose EBPO organuose, kurių veikla susijusi su mokslinių tyrimų ir inovacijų politika, taip pat su energetikos klausimais, visų pirma Pasauliniame mokslo forume (angl. GSF), Mokslo ir technologijų politikos komitete (angl. CSTP), Technologijų ir inovacijų politikos darbo grupėje (angl. TIP), Branduolinės energijos agentūros (angl. NEA) ir Tarptautinės energetikos agentūros (angl. IEA) komitetuose. Europos Sąjungai svarbus vaidmuo tenka ITER tarptautinėje organizacijoje ir IV kartos tarptautiniame forume.

Komisija atstovavo ES 2013 m. birželio 12 d. Londone vykusiame G8 mokslo ministrų posėdyje, per kurį patvirtinta, kad turi būti tęsiamas Vyresniųjų pareigūnų grupės pasaulinės mokslinių tyrimų infrastruktūros klausimais darbas, kartu priimtos svarbios rezoliucijos dėl pasaulinio masto uždavinių ir atvirųjų mokslinių duomenų.

¹⁸ Įskaitant Pasaulinę klimato mokslinių tyrimų programą (angl. WCRP), Tarptautinę geosferos ir biosferos programą (angl. IGBP), Tarptautinę biologinės įvairovės mokslo programą (angl. DIVERSITAS) ir Tarptautinę žmogiškosios dimensijos programą (angl. IHDP).

¹⁹ GEO narės yra 89 valstybės ir Komisija (<http://www.earthobservations.org>).

²⁰ <http://www.ipcc.ch>

²¹ <http://glopidr.globe-network.org/>

²² <http://www.irdirc.org>

²³ <http://www.gacd.org>

²⁴ <https://rd-alliance.org/>

²⁵ <http://www.hfsp.org>

²⁶ <http://council.web.cern.ch/council/en/EuropeanStrategy/ESParticlePhysics.html>

²⁷ <http://www.eiroforum.org>

Aukščiausiojo lygio susitikime „Rio+20“ raginta parengti vystymosi po 2015 m. darbotvarkę, kurios svarbiausias klausimas būtų darnus vystymasis. To proceso dalis turėtų būti visuotinai taikytinų darnaus vystymosi tikslų rinkinio, kuris, tarp kita ko, būtų pagrįstas pažangos siekiant Tūkstantmečio vystymosi tikslų peržiūra, sudarymas.

5. KOMUNIKACIJA

Sėkmingo 2012 m. komunikato įgyvendinimo prielaida yra pastangos užtikrinti pasaulyje supratimą apie ES stiprybes ir jos vaidmenį įgyvendinant tarptautinį bendradarbiavimą mokslinių tyrimų ir inovacijų srityje. Tuo tikslu Komisija kruopščiai parengė komunikacijos strategiją, skirtą visiems suinteresuotiesiems subjektams tiek tarptautiniu mastu šalyse partnerėse ir daugiašaliuose forumuose, tiek valstybėse narėse.

Įgyvendindama šiuos veiksmus Komisija pradėjo komunikacijos kampaniją, kurios pagrindinė žinia – „Programa „Horizontas 2020“ – atvira pasauliui!“. Komunikacijos strategija sutelkta ne tik į programą „Horizontas 2020“, bet ir apima elementus, kuriais siekiama didinti ES mokslinių tyrimų ir inovacijų politikos matomumą ir su ja susijusio tarptautinio bendradarbiavimo svarbą; strategija taip pat siekiama labiau atkreipti dėmesį į tai, kad ES yra kompetencijos ir žinių centras.

Reklamuojant programą „Horizontas 2020“, labai svarbus vaidmuo tenka nacionaliniams ryšių centrums. Panašiai Komisijos mokslinių tyrimų ir inovacijų patarėjų tinklas ir už mokslinių tyrimų bei inovacijų klausimus atsakingi Sąjungos delegacijų darbuotojai labai aktyviai veikia ne tik reklamuodami programą „Horizontas 2020“, bet ir kurdami tinklus su valstybių narių mokslo patarėjais, vietos ir regionų valdžia ir kitais subjektais. Visos Sąjungos delegacijos taip pat paragintos padėti užmegzti ryšius su mokslinių tyrimų organizacijomis. Galiausiai, norint geriau informuoti apie galimybes dalyvauti įgyvendinant programą „Horizontas 2020“, svarbūs yra ir dvišaliai projektai su šalimis partnerėmis.

Mokslo diplomatija yra svarbi komunikacijos strategijos įgyvendinimo priemonė. Tai daroma, pavyzdžiui, pasinaudojant galimybėmis per aukšto lygio susitikimus didinti informuotumą tarptautinio bendradarbiavimo mokslinių tyrimų srityje (tas bendradarbiavimas laikomas labai svarbiu išorės politikos elementu) klausimais ir reklamuoti programą „Horizontas 2020“.

Šios komunikacijos strategijos įgyvendinimui remti Komisija parengė labai įvairios medžiagos, įskaitant atvirukus, skrajutes, *PowerPoint* prezentacijas, informacinį biuletenį „Tarptautinių mokslinių tyrimų naujienos“ (angl. *International Research Update*), interneto svetaines tarptautinio bendradarbiavimo klausimais, vaizdo medžiagą, kuria aiškinamas tarptautinis programos „Horizontas 2020“ aspektas ir tarptautinio bendradarbiavimo svarba mokslinių tyrimų ir inovacijų srityje. Dalis šios medžiagos pateikta ir šalių partnerių kalbomis, pavyzdžiui, rusų ir kinų kalbomis. Taip pat aktyviau dalyvaujama socialiniuose tinkluose.

6. SINERGIJOS SU ES IŠORĖS POLITIKA IR VALSTYBIŲ NARIŲ VEIKLA STIPRINIMAS

Laikantis pasaulinio masto požiūrio į tarptautinį bendradarbiavimą mokslinių tyrimų ir inovacijų srityje taip pat reikia stiprinti sinergiją su kitomis politikos sritimis, pasižyminčiomis stipriu pasauliniu aspektu, visų pirma su ES išorės politika, įskaitant vystymąsi, ir valstybių narių veikla.

Pasitelkiant mokslo diplomatiją, tarptautinis bendradarbiavimas mokslinių tyrimų ir inovacijų srityje gali būti naudojamas kaip švelniosios galios priemonė ir būdas gerinti ryšius su

svarbiausiomis šalimis ir regionais. Kita vertus, geri tarptautiniai ryšiai sudaro sąlygas efektyviai bendradarbiauti mokslinių tyrimų ir inovacijų srityje. Mokslo diplomatija gali sustiprinti ES pastangas valdant krizes ir kuriant taiką. Pavyzdžiui, tokia mokslinių tyrimų infrastruktūra kaip sinchrotronas SESAME²⁸ ir projektai, susiję su tokiais temomis kaip klimato kaitos poveikis ir svarba užtikrinant žmonių saugumą²⁹, gali padėti palaikyti tyrėjų ir suinteresuotųjų subjektų dialogą Artimuosiuose Rytuose.

Pabrėžiant strateginę tarptautinio bendradarbiavimo svarbą aukščiausiu lygiu, mokslinių tyrimų ir inovacijų klausimai vis dažniau įtraukiami į bendrosios politikos dialogą su ES tarptautiniais partneriais, ir tai matyti iš pastarojo meto aukščiausiojo lygio susitikimų (Brazilija, Kinija, Japonija, JAV ir Afrika) ir kitų aukšto lygio susitikimų (pvz., Kanada ir Naujoji Zelandija), vykusių 2013 ir 2014 m., išvadų.

Moksliniai tyrimai ir inovacijos yra glaudžiai susiję su prekybos politika. Derybos dėl laisvosios prekybos susitarimų, pavyzdžiui, ES ir JAV Transatlantinės prekybos ir investicijų partnerystės susitarimo, suteikia galimybių gerinti pamatines bendradarbiavimo inovacijų srityje sąlygas.

Mokslinių tyrimų ir inovacijų politika gali turėti teigiamą poveikį ES vystomojo bendradarbiavimo politikai. Komunikate „ES vystymosi politikos poveikio didinimas. Pokyčių darbotvarkė“³⁰ raginama vykdant vystymosi politiką sudaryti sąlygas diegti ir inovacijų politiką, kad besivystančios šalys galėtų pasinaudoti pasauliniu mastu integruotų rinkų teikiamomis galimybėmis.

Inovacijos taip pat yra svarbus ES humanitarinės politikos aspektas. Komunikate „ES požiūris į atsparumą. Per aprūpinimo maistu krizes įgyta patirtis“³¹ raginama laikytis naujoviško požiūrio į rizikos valdymą.

Sinergija su išorės politikos priemonėmis padidinta, tomis priemonėmis tam tikrais atvejais padidinus mokslinių tyrimų ir inovacijų pajėgumus. Pavyzdžiui, pagal 2007–2013 m. vystomojo bendradarbiavimo finansinę priemonę 30 mln. EUR skirta Pietų Afrikoje įgyvendinamai inovacijų skurdui mažinti programai. Afrikos Sąjungos dotacijų moksliniams tyrimams programa remiamas Afrikos Sąjungos mokslo ir technologijų politikos įgyvendinimas. 11-ame Europos plėtros fonde (EPF) 35 mln. EUR skirti programai „Žinios siekiant plėtros“. Į Europos kaimynystės ir partnerystės priemonę (2007–2013 m.) įtraukta regioninė programa „Rytų investicijos“ (angl. *East-Invest*), apimanti šešias Rytų partnerystės valstybes, taip pat dvišalės pajėgumų ugdymo pietinėse kaimyninėse valstybėse programos. Plėtros politikos valstybės dalyvauja vykdant mokslinių tyrimų ir inovacijų veiksmus pagal Strategiją dėl Dunojaus regiono, taip pat ES strategiją dėl Adrijos ir Jonijos jūrų regiono. Įgyvendinant Pasirengimo narystei pagalbos priemonę ypatingas dėmesys skiriamas jų mokslinių tyrimų gebėjimų ugdymui.

Dėmesys skiriamas ir siekiui užtikrinti geresnį valstybių narių bei asocijuotųjų šalių ir ES veiksmų derinimą. To siekiama visų pirma per Tarptautinio bendradarbiavimo mokslo ir technologijų srityje strateginį forumą³². Forumas savo tikslų siekia teikdamas strateginius patarimus naujos tarptautinio bendradarbiavimo mokslinių tyrimų ir inovacijų srityje strategijos rengimo ir įgyvendinimo klausimais. Forumas taip pat parengė rekomendacijas, kaip padidinti savo indėlį į aukščiausiojo lygio susitikimus ir dviejų regionų dialogus, ir

²⁸ <http://www.sesame.org.jo/sesame/>

²⁹ <http://www.cliwasec.eu>

³⁰ COM(2011) 637.

³¹ COM(2012) 586.

³² <http://www.consilium.europa.eu/policies/era/sfic>

sudarė darbo grupę bendriesiems principams aptarti. Plėtojamos bendros iniciatyvos su pagrindinėmis partnerėmis, pavyzdžiui, Indija, Brazilija, Kinija ir JAV. Forumas padėjo rengti būsimo bendradarbiavimo prioritetų strateginius planus, visų pirma per 2014 m. kovo 26 d. surengtą praktinį seminarą³³.

Dar vienas bendradarbiavimo su valstybėmis narėmis ir asocijuotosiomis šalimis aspektas – jų sutelktos pajėgos bendrai veiklai sumanyti ir įgyvendinti. 185 straipsnyje numatyta priemonė pasinaudota steigiant Europos ir besivystančių šalių klinikinių tyrimų partnerystę³⁴, taip pat siekiama atnaujinti Europos ir Viduržemio jūros regiono valstybių bendradarbiavimą mokslinių tyrimų ir inovacijų srityje. Komisija taip pat tiria galimybes stiprinti tarptautinį bendradarbiavimą pasitelkiant bendro programavimo iniciatyvas, pavyzdžiui, Indijos atveju – bendro programavimo iniciatyvą vandens srityje.

7. BŪSIMO BENDRADARBIAVIMO PRIORITETAİ

7.1. Strateginis planavimas

Svarbiausias 2012 m. komunikato elementas buvo prioritetų strateginis planavimas. Jo tikslas – padėti anksčiau nustatyti, kokių bendradarbiavimo iniciatyvų reikia ir koks turi būti jų mastas ir aprėptis, ir įtraukti jas į programos „Horizontas 2020“ darbo programas.

Priėmus komunikatą padaryta didelė pažanga nustatant bendradarbiavimo prioritetus, dėl kurių kartu susitariama su šalimis partnerėmis ir regionais partneriais. Toks planavimas pradedamas nuo dialogų su ES partneriais, ir šiomis aplinkybėmis prioritetai buvo nustatyti taikant bendro intereso, abipusės naudos, optimalaus masto ir aprėpties, partnerystės ir sinergijos principus. Daugiau informacijos apie šį procesą yra kartu pateikiamame Komisijos tarnybų dariniame dokumente.

7.2. Dvišalis bendradarbiavimas

Pavyzdžių, kaip su šalimis partnerėmis buvo nustatomi prioritetai, galima rasti tarptautinio bendradarbiavimo su Brazilija, Kanada, Kinija, Korėja, Japonija, Indija, Rusija, Pietų Afrika ir JAV veiksmų planuose, pateiktuose kartu pateikiamame Komisijos tarnybų dariniame dokumente.

Padaryta pažanga ir nustatant bendradarbiavimo su kitomis valstybėmis prioritetus. Bendradarbiaujant su Australija daugiausia dėmesio bus skiriama energetikai, efektyviam išteklių naudojimui ir žaliavoms, sveikatai, aprūpinimui maistu ir mokslinių tyrimų infrastruktūrai.

Prioritetinės būsimo bendradarbiavimo su Meksika sritys apima energetiką ir, visų pirma, geoterminės energijos mokslinius tyrimus, sveikatą ir IRT.

Būsimo bendradarbiavimo su Naująja Zelandija prioritetai apima sveikatą ir aprūpinimą maistu.

Būsimas bendradarbiavimas su Ukraina bus telkiamas IRT, naujų medžiagų ir perdirbimo technologijų, biotechnologijų ir transporto srityse.

Asocijavimas su programa „Horizontas 2020“ taip pat vyksta sklandžiai. Įgyvendinant programą „Horizontas 2020“ asocijuotosios šalys dalyvauja tokiu pat lygmeniu kaip ir valstybės narės. Dabar asocijavimas yra baigtas su šiomis valstybėmis: Norvegija, Islandija,

³³ ERAC-SFIC 1359/14.

³⁴ <http://www.edctp.org>

Albanija, Bosnija ir Hercegovina, buvusiąja Jugoslavijos Respublika Makedonija, Juodkalnija, Serbija, Turkija, Izraeliu ir Moldova.

7.3. Regionų bendradarbiavimas

Įgyvendinant visapusišką požiūrį į tarptautinį bendradarbiavimą, labai svarbus ES ir tam tikrų regionų bendradarbiavimas mokslinių tyrimų srityje. Daugiausia dėmesio skiriama regionams, su kuriais palaikomi politikos dialogai. Regionų bendradarbiavimas taip pat yra pagrįstas poreikiu spręsti problemas, kurių nepavysta išspręsti dvišalėmis priemonėmis, pavyzdžiui, problemas, susijusias su tokiomis ligomis kaip maliarija, ŽIV ir tuberkulioze, arba uždavinius, susijusius su aplinka, tausiu išteklių naudojimu ir klimato kaita. Bendradarbiaujant regionų mastu taip pat galima optimaliai naudoti mokslinių tyrimų infrastruktūrą, tokią kaip Afrikos ir Europos radijo ir astronomijos platforma³⁵, ir sudaryti galimybes naudotis regiono žiniomis.

Pavyzdžių, kaip prioritetai nustatomi regioniniame kontekste, galima rasti Viduržemio jūros regiono ir Rytų partnerystės regiono veiksmų planuose.

Su Afrika dabar bendradarbiaujama šiose srityse: sveikatos mokslinių tyrimų, vykdomų įgyvendinant Europos ir besivystančių šalių klinikinių tyrimų partnerystę (angl. EDCTP 2), pasitelkiant pasaulines Žemės stebėjimo sistemas ir IRT, o ateičiai ES ir Afrikos aukšto lygio dialogo politikos klausimais grupė nustatė prioritetus, susijusius su aprūpinimu maistu ir mitybos saugumu ir tvarių žemės ūkiu.

Su Lotynų Amerikos ir Karibų valstybių bendrija (angl. CELAC) nustatyti ateities bendradarbiavimo prioritetai, susiję su bioekonomika, atsinaujinančiąja energija, IRT, sveikata, biologine įvairove ir klimato kaita, taip pat su tyrėjų karjera.

Bendradarbiaujant su Persijos įlankos valstybėmis daugiausia dėmesio bus skiriama energetiniam saugumui, aplinkai (įskaitant vandenį ir klimatą), sveikatai ir IRT.

Būsimo bendradarbiavimo su Pietryčių Azijos valstybių asociacija prioritetai yra susiję su maistu, žemės ūkiu ir biotechnologijomis (visų pirma su akvakultūra), sveikata, IRT ir atsinaujinančiąja energija.

8. IŠVADOS

Nors padaryta pažanga įgyvendinant 2012 m. priimtą tarptautinio bendradarbiavimo mokslinių tyrimų ir inovacijų srityje strategiją, iš pateiktosios informacijos matyti, kad tai tik pradžia ir dar daug reikės padaryti.

Programos „Horizontas 2020“ ir jos darbo programų tarptautinis aspektas turi būti toliau stiprinamas į strateginę programos „Horizontas 2020“ programavimą ir darbo programų rengimą labiau integruojant tarptautinį bendradarbiavimą. Tai turi būti paremta būsimo tarptautinio bendradarbiavimo prioritetais, nustatytais naudojant strateginio planavimo priemonę.

Be to, reikia toliau stengtis formuluoti bendrus principus bei pamatines sąlygas ir pašalinti bendradarbiavimo kliūtis, nes tai labai svarbu norint pasiekti aukštesnį tarptautinio bendradarbiavimo veiklos lygį ir geresnę kokybę.

Taip pat reikia labiau stengtis stebėti strategijos poveikį, vertinant pagal kiekybinius rodiklius. Kaip teigiama 2012 m. komunikate, tuo tikslu bus stebimas visas pasaulinis tarptautinio bendradarbiavimo veiklos mastas siekiant daugiau negu tik paprasčiausiai išmatuoti tiesioginį trečiųjų valstybių subjektų dalyvavimą įgyvendinant pasirašytus programas

³⁵

<http://www.aerap.org>

„Horizontas 2020“ dotacijų susitarimus. Atsižvelgiant į tai, kad programa „Horizontas 2020“ paskelbta tik 2014 m. sausio 1 d., šiame etape dar per anksti apie tai daryti išvadas.

Komunikacijos tarptautinio bendradarbiavimo klausimais strategija bus toliau tobulinama ir įgyvendinama kaip labai svarbus elementas siekiant didinti informuotumą ir reklamuoti programą „Horizontas 2020“ visame pasaulyje. Kartu Komisija ir toliau daug dėmesio skirs mokslo diplomatijai ir sieks didinti sinergiją su ES išorės politika ir valstybių narių veikla.

Konkrečiau, į pažangą, padarytą įgyvendinant šią strategiją, bus atsižvelgiama toliau stiprinant požiūrį, apimančią pasaulinį tarptautinio bendradarbiavimo mokslinių tyrimų ir inovacijų srityje mastą, kad būtų sprendžiami pasaulinio masto uždaviniai ir siekiama didesnį poveikį darančių rezultatų.